

Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка
НН Інститут педагогіки і психології
Кафедра Психології

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор Навчально-
наукового Інституту
педагогіки і психології
проф. С.М. Кондратюк
«28» 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ПСИХОЛОГІЯ ЗАЛЕЖНОЇ ПОВЕДІНКИ»

галузь знань **05 Соціальні та поведінкові науки**
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність **053 "Психологія"**
(шифр і назва)

освітня-програма **Практична психологія першого (бакалаврського)**
рівня вищої освіти

Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною комісією
НН Інституту педагогіки і психології
«28»серпня 2020 р

Голова к. психол. н., доц. Тарасова Т.Б.
(ПІБ, науковий ступінь, вч. звання)

Суми - 2020

Розробники:

1. Мотрук Тетяна Олександрівна, к. психол. н., доцент, доцент кафедри психології

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри психології

Протокол № 1 від «27» серпня 2020.

Завідувач кафедри

Кузікова С. Б. д. психол. н., професор

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів 4	Перший (бакалавр)	вибіркова	
		Рік підготовки:	
4		4-й	
Семестр			
8		8-й	
Лекції			
28год.		6 год.	
Практичні, семінарські			
26 год.		4 год.	
Лабораторні			
год.		год.	
Самостійна робота			
64 год.		108 год.	
Консультації			
2 год.	2 год.		
Вид контролю: ЗАЛК			
Загальна кількість годин 120			

Мета вивчення навчальної дисципліни

Мета курсу «Психологія залежної поведінки» засвоєння студентами методичних засад адиктології як наукової дисципліни, формування уміння використовувати набуті знання у професійній діяльності майбутніх психологів.

Навчальна дисципліна **«Психологія залежної поведінки»** входить до вибіркового навчального дисциплін першого (бакалаврського) рівня освіти за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Передумови для вивчення дисципліни

Курс **«Психологія залежної поведінки»** вимагає актуалізації міждисциплінарних знань такими курсами, як «Загальна психологія», «Вікова психологія», «Педагогічна психологія», «Психотерапія», «Психофізіологія», «Психокорекція», «Життєві кризи особистості» «Клінічна психологія», «Основи психосоматики».

Результати навчання за дисципліною

РН 1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми при дослідженні залежної поведінки.

РН 2 . Складати план проведення клінічної бесіди та добір психодіагностичного інструментарію відповідно до потреб діагностики та супроводу, забезпечувати ефективність власних дій.

РН 3. Володіти умінням презентувати результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.

РН 4. Планувати консультативну та просвітницьку роботу, дотримуючись етичних норм та правил надання психологічної допомоги.

РН 5. Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації для проведення диференційної діагностики постстресових станів.

РН 6. Використовувати у процесі роботи засвоєні прийоми та техніки психологічної роботи відповідно до конкретних умов, враховуючи потреби клієнта.

РН 7. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.

РН 8. З повагою ставитися до клієнта, притримуючись принципів біоетики, притримуватися професійної етики у спілкуванні з колегами.

РН 9. Уміти оцінювати стан фізичного та психічного здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізора.

1. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
А	<p>Надаються повні і змістовні відповіді на всі теоретичні питання курсу. Студент демонструє знання матеріалу, його розуміння, орієнтацію в широкому полі питань з методики та організації наукового дослідження, знайомство з сучасною науковою літературою. Відповіді на додаткові запитання чіткі, правильні, показують знання та ерудицію студента.</p> <p>Практичні та самостійні завдання виконано в повному обсязі, дано відповіді на всі питання. Матеріал, викладено логічно, послідовно, без помилок, при цьому виявлено здатність студента диференціювати, інтегрувати знання. Студент вільно формулює висновки та узагальнення, самостійно застосовує знання в конкретних ситуаціях організації наукових досліджень. Правильно, охайно оформлено роботи.</p>
В	<p>Надається достатньо повна і змістовна відповідь на всі запитання курсу. Студент показує знання і розуміння матеріалу, знайомство з основною науковою літературою в проблеми методики та організації наукових досліджень. Відповіді на додаткові питання загалом вірні. Наявні несуттєві зауваження та незначні помилки у виконанні запропонованих завдань.</p>
С	<p>Матеріал викладається логічно, послідовно. В роботі зі складання реферативних повідомлень, оформлення презентації або логіко-структурні схем є незначні помилки, при цьому студент не знає деяких визначень з предмету, але може диференціювати, інтегрувати знання.</p>
Д	<p>Відповіді на теоретичні питання курсу викладені уривчасто, знання основних тем є поверховим. Відповіді на додаткові питання не завжди правильні, формальні та поверхові. Не дотримано вимог щодо змісту та оформлення завдань з практичних занять. Завдання</p>

	виконано у повному обсязі, проте наявні суттєві помилки та недоліки.
E	Теоретичні питання розкрито не повністю. Студент знає і розуміє тільки основний матеріал, який викладає спрощено і неповно, припускається окремих суттєвих помилок. При відповідях на запитання щодо опанування програми студент почувається невпевнено, збивається, припускається помилок, не має потрібних знань.
F	Студент надає відповіді із суттєвими помилками, демонструє поверхове знання і розуміння основного матеріалу, спрощено і непослідовно та механічно викладає матеріал з допущенням істотних помилок. Студент допустив помилки при складанні реферативних повідомлень, в оформленні презентації або логіко-структурні схем.
FХ	На запитання студент не може дати задовільних відповідей, припускається грубих помилок або характер відповідей дає підставу стверджувати, що особа неправильно розуміє зміст матеріалу. Повна невідповідність змісту роботи вимогам або робота запозичена, підготовлена не самостійно. Курс не опановано, необхідне його повторне проходження.

Розподіл балів

Поточний контроль										Разом	Сума
РОЗДІЛ 1			РОЗДІЛ 2			РОЗДІЛ 3					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10		
7	10	8	8	8	8	8	13	12	8	90	100
Контроль самостійної роботи											
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно

82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Поточний та підсумковий контроль проводяться відповідно до вимог Положення «Про порядок оцінювання знань студентів у Європейській кредитно-трансферній системі (ЄКТС) організації освітнього процесу», затвердженого вченою Радою СумДПУ імені А.С. Макаренка (протокол №7 від 23.02.2015). Для поточного контролю використовуються форми: опитування та виступи на практичних заняттях, активна участь в обговоренні теоретичних питань, тестування за розділами, підготовка презентації з проблемних питань дисципліни.

Семестровий контроль – залік.

Структура навчальної дисципліни

Інформаційний зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ I Загальне уявлення про форми залежної поведінки

Тема 1.1. Поведінкова норма та поняття девіації. Концепція залежної особистості.

Креативність, норма і залежна поведінка. Гармонійний характер і особистість. Залежність - норма чи патологія?

Концепція залежної особистості. Інфантильність. Сугестивність і наслідування. Прогностична некомпетентність. Ригідність і упертість.

Наявність, простодушність і чуттєва безпосередність. Цікавість і пошукова активність. Максималізм. Егоцентризм. Яскравість уяви, вражень і фантазій.

Нетерплячість. Схильність до ризику і «смаку небезпеки». Страх бути покинутим.

Тема 1.2 Взаємодія індивіда з реальністю і типи девіантної поведінки. Делінквентний тип девіантної поведінки. Адиктивний тип девіантної поведінки. Патохарактерологічний тип девіантної поведінки. Психопатологічний тип девіантної поведінки. Заснований на гіперздібностях тип девіантної поведінки. Концепція залежної особистості (психологія і психопатологія залежної поведінки).

РОЗДІЛ II Хімічні залежності

Тема 2.1. Алкоголізм (алкогольна залежність) і алкогольна хвороба.

Основні поняття, пов'язані з вживанням алкоголю.

Критерії діагностики алкоголізму етіологія алкоголізму психологічні теорії.

Біологічні теорії. Генетичні аспекти.

Тема 2.2. Алкогольне сп'яніння (гостра алкогольна інтоксикація).

Патологічне сп'яніння. Ускладнене сп'яніння. Синдром відміни алкоголю.

Алкогольні (металкогольні) психози та інші форми алкогольного ураження нервової системи. Алкогольне ураження внутрішніх органів.

Розпізнавання зловживання алкоголем в загальній клінічній практиці.

Лікування алкоголізму.

Тема 2.3 Наркотична залежність: різновиди

Загальні уявлення про опіоїди. Систематика опіоїдів. Фармакологічні властивості опіоїдів. Токсикологічні властивості опіоїдів Наркотичні властивості опіоїдів . Нейробіологічні основи опіоїдної залежності. Основні біологічні та клінічні категорії, що характеризують опіоїдних залежність.

Клінічні форми і показники поширеності опіоїдної залежності. Способи вживання опіоїдів. Симптоматика, перебіг і прогноз опійної наркоманії.

Гостра опіоїдна інтоксикація (наркотичне сп'яніння) Синдром відміни опіоїдів. Постабстинентний період і ремісія опійної наркоманії. Психічні порушення у хворих опійної наркоманією.

Розлади потягів і стійкі зміни особистості. Розлади невротичного спектра. Афективні розлади. Розлади харчової поведінки. Гострі психози. Діагностика опіоїдної залежності

Медичні і соціальні наслідки зловживання опіоїдами. Смертність осіб, що зловживають опадами. Основні методи лікування опіоїдної залежності.

Лікування синдрому відміни опіоїдів.

Гашишна наркоманія. Епідеміологія. Причини зловживання. Фармакологія.

Клінічні прояви. Наслідки вживання. Гашишеманія у підлітків. Гашишні психози. Лікування.

Залежність від летких розчинників. Різновид інгалянтів, способи застосування. Клініка гострої інтоксикації. Патологічний потяг до летючим розчинників.

Тема 2.4. Психічні і поведінкові розлади, зумовлені вживанням стимуляторів

Кокаїнова наркоманія. Способи вживання і ефекти кокаїну. Клініка кокаїнової інтоксикації. Соматичні ускладнення і зовнішні ознаки зловживання кокаїном. Психічні наслідки вживання кокаїну. Форми зловживання кокаїном. Лікування кокаїнової наркоманії. Зловживання амфетаминами. Прояви амфетамінової залежності. Ефедренової наркоманія. Клініка ефедренової наркоманії. Первітінова наркоманія. Клінічна картина. Абстинентний синдром. Психічні і неврологічні порушення при первітінової наркоманії. Фенілпропаноламінова наркоманія. Неврологічні порушення. Лікування наркоманії, викликаних кустарними стимуляторами. Наркоманія, обумовлена прийомом «екстазі». Кофеїнова токсикоманія

РОЗДІЛ III Нехімічні залежності

Тема 3.1. Харчові адикції.

Сексуальні адикції. Ігрова залежність (гемблінг).

«Соціально прийнятні» форми нехімічних залежностей: працеголізм (трудоголізм); спортивна адикція (адикція вправ); адикція відносин; адикція до витрати грошей (покупок); релігійна адикція.

Інші нехімічні адикції: технологічні адикції; інтернет-залежності; залежність від мобільних телефонів (sms-адикція).

Любовна адикція. Комуникативні залежності. Фанатизм. Залежне злодійство (клептоманія і делінквентні крадіжки).

Тема 3.2 Вікові та гендерні аспекти адиктології.

Фактори ризику адиктивної поведінки в підлітковому віці. Підлітковий вік як фактор ризику адиктивної поведінки Епідеміологія хімічної залежності

Клінічні особливості наркоманії і токсикоманії в підлітковому віці. Клінічні прояви і закономірності перебігу алкоголізму у підлітків.

Гендерні аспекти аддиктології. Нейрохимические і нейрофізіологічні параметри при опійної наркоманії: тендерні відмінності. Психічні розлади при зловживанні психоактивними речовинами: тендерні відмінності.

Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
		у тому числі				Усього	у тому числі			
		Лекції	Практ.	Лабор.	Самост.р		Лекції	Практ.	Лабор.	Самост.р
Розділ 1. Загальне уявлення про форми залежної поведінки										
Тема 1.1. Поведінков а норма та поняття девіації. Концепція залежної особистості	16	4	4	0	8	17	1	1	0	15
Тема 1.2 Взаємодія індивіда з реальністю і типи девіантної поведінки.	16	4	4	0	8	17	1	1	0	15
Розділ 2. Хімічні залежності										
Тема 2.1. Алкоголізм (алкогольна залежність) і алкогольна хвороба	16	4	4	0	8	17	1	1	0	15
Тема 2.2. Алкогольне сп'яніння (гостра алкогольна інтоксикація).	12	2	2	0	8	14	1	0		0
Тема 2.3 Наркотична залежність:	16	4	4	0	8	14	1	1	0	12

різновиди. Опіюди										
Тема 2.4. Психічні і поведінкові розлади, зумовлені вживанням стимуляторів	12	2	2	0	8	12	0	0	0	12
Розділ 3. Нехімічні залежності										
Тема 5 Назва Нехімічні залежності	16	4	4	0	8	14	1	1	0	12
Тема 6 Назва Вікові та гендерні аспекти адиктології.	14	4	2	0	8	13	13	1	0	12
Усього годин	120	28	26	2	64	120	6	6	2	106

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Поведінкова норма та поняття девіації. Концепція залежної особистості	4
2	Взаємодія індивіда з реальністю і типи девіантної поведінки.	4
3	Алкоголізм (алкогольна залежність) і алкогольна хвороба	4
4	Алкогольне сп'яніння (гостра алкогольна інтоксикація).	2
5	Наркотична залежність: різновиди. Опіюди	4
6	Психічні і поведінкові розлади, зумовлені вживанням стимуляторів	2
7	Нехімічні залежності	4

8	Вікові та гендерні аспекти адиктології. Стратегії та основні напрями організації роботи по профілактиці наркотизації населення.	4
---	---	----------

6. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Поведінкова норма та поняття девіації. Концепція залежної особистості	4
2	Взаємодія індивіда з реальністю і типи девіантної поведінки.	4
3	Алкоголізм (алкогольна залежність) і алкогольна хвороба	4
4	Алкогольне сп'яніння (гостра алкогольна інтоксикація).	2
5	Наркотична залежність: різновиди. Опіоїди	4
6	Психічні і поведінкові розлади, зумовлені вживанням стимуляторів	2
7	Нехімічні залежності	4
8	Вікові та гендерні аспекти адиктології. Стратегії та основні напрями організації роботи по профілактиці наркотизації населення.	4

Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Айвазова А. Е. Психологические аспекты зависимости / А.Е. Айвазова. – СПб. : Речь, 2003. – 120 с.
2. Клиническая психология / под ред. М. Перре, У. Баумана. – СПб. : Питер, 2002. – 1312 с. – (Серия «Мастера психологии»).
3. Максимова Н. Ю. Психологія адиктивної поведінки / Наталія Юрїївна Максимова. – К. : ВПЦ Київ. ун-т, 2002. – 308 с.
4. Менделевич В. Д. Психология девиантного поведения / Владимир Давыдович Менделевич. – М. : Медпресс, 2001. – 432 с.
5. Предупреждение подростковой и юношеской наркомании / Под ред. С.В. Березина, К.С. Лисецкого. Самара: Изд-во «Самарский университет», 2002, 206 с.

6. Старшенбаум Г. В. Аддиктология: психология и психотерапия зависимостей / Г. В. Старшенбаум. – М. : Когнито-Центр, 2006. – 367 с. –(Клиническая психология).
7. Юрьева Л. Н. Компьютерная зависимость : формирование, диагностика, коррекция и профилактика : [монография] / Л. Н. Юрьева, Т. Ю. Больбот. – Днепропетровск : Пороги, 2006. – 196 с.

Додаткові

1. Гарифуллин Р. Р. Кодирование личности от алкогольной и наркотической зависимости. Манипуляции в психотерапии / Рамиль Рамзиевич Гарифуллин. – Ростов н/Д. : Феникс, 2004. – 256 с. (Серия «Психологический практикум»).
2. Короленко Ц. П. Семь путей к катастрофе : деструктивное поведение в современном мире / Ц. П. Короленко, Т. А. Донских. Новосибирск : Наука, 1990. – 224 с.
3. Короленко Ц. П. Социодинамическая психотерапия / Ц. П. Короленко, Н. В. Дмитриева. – М. : Академический проект, Екатеринбург, Деловая книга, 2002. – 460 с.
4. Котляров А. В. Другие наркотики, или HomoAddictus : человек зависимый / Андрей Владимирович Котляров. – М. : Психотерапия, 2006. – 480 с.
5. Лебедько В. Механизмы человеческих зависимостей и стратегии освобождения от них (на примере наркомании) / В. Лебедько, О. Баранник. – СПб. : Питер, 1999. – 256 с.
6. Психология и лечение зависимого поведения / [под ред. С. Даулинга]. – М. : Класс, 2007. – 232 с.
7. Сонди Л. Учебник экспериментальной диагностики влечений : глубинно-психологическая диагностика и ее применение в психопатологии, психосоматике, судебной психиатрии, криминологии, психофармакологии, профессиональном, семейном и подростковом консультировании, характерологии и этнологии / Л. Сонди. – М. : Когнито-Центр, 2005. – 557 с.
8. Уайнхолд Дж. Противозависимость: бегство от близости / Дж. Уайнхолд, Берри Уайнхолд / пер. с англ. Е.Бабенко, Г.Смолин. – Каменец-Подольский : Аксиома, 2009. – 328 с.
9. Юсупов В. В. Психологическая диагностика зависимого поведения : риск развития, методы раннего выявления / В. В. Юсупов, В. А. Корзунин. – СПб. : Речь, 2007. – 128 с.

Інформаційні ресурси

Менделевич В.Д.. Книги онлайн <https://www.koob.ru/mendelevich/>

Дубынин - наркотики , три лекції. Психостимулятори , опиоиди , галлюциногени.

<https://www.youtube.com/watch?v=2ERgKhIU95k&t=1520s>

Дубынин Вячеслав - Мозг и алкоголь. Курс: Химия мозга

https://www.youtube.com/watch?v=GaP7_yjMFxU

Дубынин о белой горячке, мозге Эйнштейна, галлюцинациях и снах

<https://www.youtube.com/watch?v=-uDPKLX6n3w>

**Інструменти, обладнання та програмне забезпечення,
використання яких передбачає навчальна дисципліна (за
потребою)**

1. Нормативні документи МОН України
2. Аудіо наочність
3. Відео наочність
4. Використання елементів дистанційної освіти.
5. Залучення інтернет-ресурсів *Zoom, Moodle, Viber, Telegram, email.*